TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Nhớ...hội chùa Cổ Lễ

ISSN: 2734-9195 09:30 17/10/2026

Hội chùa Cổ Lễ vẫn còn lưu giữ được nhiều nghi thức và trò chơi dân gian đặc sắc như rước kiệu, bơi trải, múa rối, đấu vật... phản ánh đời sống sinh hoạt văn hóa phong phú đa dạng của cư dân nông nghiệp lúa nước vùng đồng bằng sông Hồng.

Lần đầu tiên đi bộ ra khỏi lũy tre làng là năm tôi chín tuổi. Hôm ấy người anh họ hơn tôi hai tuổi rủ đi Hội chùa Cổ Lễ (chùa Cổ Lễ ở cã Cổ Lễ, tỉnh Ninh Bình). Cũng đã có những lần được bố mẹ cho đi chơi xa nhưng đi bằng xe đạp. Cuốc bộ 5 km với tôi lúc ấy là cả một sự kiện.

Ngày cuối thu, làn gió heo may cứ bồng bềnh chứa chan bao nhiêu cảm xúc, những cánh hoa cúc dại bên đường mỏng manh như reo lên trong gió nhẹ. Thôi chói chang, nắng trở lên đằm thắm, dịu dàng rơi trên màu lá đang chớm hoe hoe vàng.

Choáng ngợp trước cảnh quan đang được vỡ vạc mở ra từ mái tranh vách đất, nói như thế là vì ngày ấy quê tôi, nhà nhà lợp mái rạ, tường đắp đất chứ đâu có chuyện nhà ngói, cây mít.

Ảnh: Internet

Ấn tượng đầu tiên là con đường liên xã thẳng tắp. Hình như mới được làm, thay cho con đường cũ bé như sợi chỉ uốn lượn, vòng quanh ôm ấp xóm làng. Con đường mới nằm cạnh một con sông đào nhỏ. Có phải việc đào sông thủy lợi và sự hình thành con đường cùng một lúc? Đất đào sông được quật lên đắp thành đường, tạo nên cảnh thong dong hữu tình, trên đường dưới sông. Thỉnh thoảng có những "lắt lẻo" cầu tre ba nhịp với cong cong tay vịn con sào. Một vài mái nhà mái ngói đỏ son trên nền đất mới nơi giao lộ với đường lớn rải đá răm. Trong khuân viên một dãy nhà xây lợp giấy dầu có chiếc xe mô tô ba bánh sơn màu xanh nước biển. Ra vẻ thông thạo, anh tôi nói đấy là đồn Công an huyện. Bỡ ngỡ, lạ lẫm mọi thứ, tôi như con thuyền từ sông ra biển. Tròn mắt nhìn mấy chiếc xe súc, xe lu rồi những đống vật liệu xây dựng và khu lán trại lợp giấy dầu của những người công nhân cầu đường.

Hai anh em chúng tôi ra đến tỉnh lộ 21, người đi đường thưa thớt, lâu lâu mới có một chiếc xe tải chạy từ phía sau chắc là xe chở muối từ mạn biển. Chiếc xe ngựa kéo chạy lọc cọc ngược chiều, người xà ích ngồi chênh vênh cạnh xe với chiếc roi dài.

Tôi thực sự ngỡ ngàng trước một khu chùa rộng, người đông như nêm cối. Người ở đâu mà đông thế? Hình như họ đến đây từ sớm lắm. Trên con đường dẫn vào cổng chùa, người đi bộ, người dắt xe đạp như ken vào nhau. Đàn ông, đàn bà quần áo nâu sồng, tầm tầm như nhau. Nhiều bà mặc áo dài màu nâu non, tóc

vấn khăn tay xách làn mây. Đàn ông đội mũ lá, quần ta áo gụ cổ cài. Thỉnh thoảng có ông mặc áo trắng cộc tay bỏ trong quần tây rộng thùng thình.

Những ngôi chùa rộng rãi và cao to lắm. Làng tôi cũng có một ngôi chùa nhưng ở đây có nhiều chùa to cao, bề thế hơn nhiều. Một đôi rồng chầu rất lớn ở phía trước. Tôi ngướng cổ nhìn mái ngói uốn cong với những rồng phượng được trạm trổ tinh xảo, mờ nhòe trong sương khói.

Chùa Cổ Lễ. Ảnh: Internet

Một ngọn tháp cao cao, trên đỉnh có treo cờ Phật. Mãi sau này tôi mới biết đó là tháp Cửu phẩm liên hoa. Tháp là một công trình có kiến trúc nghệ thuật, là điểm nhấn của tổng thế kiến trúc toàn khu chùa.Tháp có nhiều tầng vươn lên không trung thể hiện Phật Pháp tỏa rộng, bao la. Cao ba mươi hai mét, bảo tháp uy nghi trên lưng một con rùa khổng lồ, đầu rùa hướng vào chùa, bốn chân rùa như đang bơi trên mặt nước. Một cụ ông là khách thập phương giảng giải cho chúng tôi: - Chín tầng hoa sen liên kết, hợp thành thân tháp mang ý nghĩa cửu trùng, chín tầng trời cao. Anh em chúng tôi cố len lỏi rồi cũng trèo lên được đỉnh tháp. Tôi đếm được cả thảy có chín mươi tám bậc thang xoáy ốc dẫn lên bàn thờ Phật.

Từ trên cao nhìn xuống, sông Hồng như một dải lụa mềm mại uốn cong trên thảm lúa xanh trải dài tít tắp. Quanh chân tháp, những núi giả rêu phong và voi đắp to như con voi thật, càng làm tăng thêm sự kỳ vĩ.

Ngôi chùa chính cao như dựng đứng trước mặt. Nhìn vào bảng ghi, tôi biết chùa cao hai mươi chín mét. Đúng là một chiều cao hiếm thấy ở những ngôi chùa cổ

Việt Nam. Chùa cũng được xây dựng theo thế cửu trùng gồm chín tòa khác nhau, thành hàng ngang dãy dọc liên kết, hợp khối, liên hoàn.

Tỏ rõ sự am hiểu về xây dựng, anh tôi vừa nói vừa chỉ dẫn: Kết cấu nổi bật là kiểu xây cuốn vòm, cách điệu hoa sen. Nét đặc sắc ở đây là chùa được xây dựng bằng vật liệu gạch vôi cát, mật mía và giấy bản nhưng chắc chắn như xi măng cốt thép. Sự rêu phong, cổ kính tọa lạc an lành trong um tùm cây cổ thụ. Chùa mang sắc thái mộc mạc nhưng tôn nghiêm. Chúng tôi đứng như ngây trước một công trình kiến trúc tinh vi, cầu kỳ có dáng dấp cung đình uy nghi.

Một quả chuông khổng lồ nằm trên bệ đá giữa hồ. Tôi nghe các cụ kể rằng: Ngày xa xưa khi nấu đồng đúc chuông, nhiều người tháo cả nhẫn đeo tay, vòng vàng, khuyên tai hòa tan trong đó. Quả chuông nặng chín tấn, một trong những quả chuông to nhất Việt Nam. Khi đúc xong thì kháng chiến bùng nổ. Nhân dân trong vùng đề phòng sự phá hoại của giặc, đã ngâm quả chuông xuống hồ. Đến năm 1954 chuông mới được trục vớt và đặt trên bệ đá.

Ngày nay, quả chuông đồng chín tấn ấy đã được treo trên tầng hai của gác chuông có kiến trúc truyền thống gồm ba tầng bốn mặt được gọi là Kim chung bảo các. Trên tầng ba gác chuông còn có quả chuông đồng nặng 3.00 kg được đúc từ thời Lê Cảnh Thịnh.

Trên thượng điện, tượng Phật Thích Ca rất lớn, sơn son thiếp vàng, phía sau có vòng hào quang tỏa sáng.

Trước bát hương thờ chung là Tòa Cửu Long to cao gần hai mét kết cấu như vòm trời. Chín con rồng vàng uốn lượn thành động nhỏ, mỗi con ở một thế khác nhau tạo thành điểm để các pho tượng nhỏ đứng hoặc ngồi phía trong cũng như phía ngoài tôn thêm vị thế pho tượng Thích Ca lúc sơ sinh. Hai bên phía sau là các pho tượng Kim đồng Ngọc nữ với y phục trang nghiêm.

Đọc những dòng chữ trên bảng vàng, tôi biết chùa có từ lâu đời. Lịch sử chùa có hai mươi bảy nhà sư (trong đó có hai Ni cô) đã " cởi áo cà sa ra trận" với lời phát nguyện được ghi chép:

"Cởi áo cà sa khoác chiến bào

Tuốt gươm cầm súng dẹp binh đao

Ra đi quyết rửa thù cứu nước

Vì nghĩa quên thân hiến máu đào".

Chùa Cổ lễ đặc sắc với Hội chùa vào ngày mười ba đến ngày mười sáu tháng chín âm lịch hàng năm. Hội chùa Cổ Lễ là tưởng nhớ ngày ngài Nguyễn Minh Không hóa thân. Ngài là người khởi dựng ngôi chùa từ thời nhà Lý. Và ngày này đã đi sâu vào tiềm thức nhân dân trong vùng qua câu ca dao:

"Dù ai buôn bán trăm nghề

Mười tư tháng chín thì về hội Ông".

Hội chùa Cổ Lễ vẫn còn lưu giữ được nhiều nghi thức và trò chơi dân gian đặc sắc như rước kiệu, bơi trải, múa rối, đấu vật... phản ánh đời sống sinh hoạt văn hóa phong phú đa dạng của cư dân nông nghiệp lúa nước vùng đồng bằng sông Hồng. Hội chùa là cái Tết thứ hai trong một năm ở một địa phương hiền hòa, trù phú.

Chúng tôi say mê xem bơi trải dọc con sông nhỏ nằm bên cạnh chùa. Mỗi chiếc trải có mười sáu tay chèo là những người trai trẻ. Trải được phân biệt bằng màu trang phục xanh đỏ tím vàng ở người chèo. Có một người đàn ông đứng tuổi đứng cầm lái và hô to từng nhịp dồn dập.

Trong túi áo tôi có năm hào bà nội cho, mua hai chiếc bánh rán hai anh em ăn rồi thong thả ra về. Hai bên đường, bông lúa đã uốn câu. Bầu trời thu trong xanh lồng lộng. Những cánh cò chấp chới bay qua sông như những chớp nắng.

Anh họ, người đã dẫn tôi đi Hội chùa Cổ Lễ năm xưa. Khi làm hồ sơ thi đại học có tâm sự. Anh thích thi vào Trường Đại học Bách khoa, khoa Vô tuyến điện tử. Nhưng rồi anh lên đường nhập ngũ và hi sinh ở Trường Sơn, hành trang mang theo mãi mãi con trai và một điều chưa biết, có một người con gái yêu anh. Tôi nhớ mãi câu thơ trong thư anh gửi về từ chiến trường, đại cương như sau:

"Anh trước là trai của học đường

Là bạn chung thủy của văn chương

Bao năm chinh chiến giờ anh hẳn

Là bạn thân yêu của chiến trường".

Tác giả: **Chung Tiến Lực**

Địa chỉ: Số nhà 1, ngõ 89/36, đường Lạc Long Quân, phường Tây Hồ, thành phố Hà Nội.